

CRNA KNJIGA

LORENS DAREL

Preveo
Vladimir Davić

Laguna

Naslov originala

Lawrence Durrell
THE BLACK BOOK

Copyright © 1959 by Lawrence Durrell
Translation Copyright © 2005 za srpsko izdanje, LAGUNA

*„Mos gus yod na
Khyl so od tung.“*

*„Gde ima obožavanja,
čak i pseći zub zrači svetlošću.“*

(tibetanska poslovice)

Predgovor [1959]

Ovaj roman – posle otprilike 20 godina – još uvek ima posebnu važnost za mene i može i danas ostaviti utisak na čitaoca koji ga prepoznaje po onome što on jeste: napad ljutitog mladog čoveka iz tridesetih godina obema pesnicama na književnost... I pored svih njegovih nedostataka koji ga pritiskaju sa svih strana, ne mogu a da ne budem vezan za njega. To je zato što sam pišući ga prvi put čuo zvuk sopstvenog glasa, možda slab i neodlučan, ali, i pored toga, moj sopstveni. To je iskustvo koje jedan umetnik nikad ne zaboravlja – plač novorođene bebe sačinjene od slova, pravi, gotovi artikal. Crna knjiga je zaista bila pravi agon za mene, divlja bitka vođena u cilju samootkrovenja. Proistekla je sama iz sebe posle dugog perioda očajavanja i frustracije tokom kojeg sam znao da je moj rad, iako dobro osmišljen, bio zapravo derivativan. Izgledalo mi je da nikad neću otkriti sebe, svoj lični glas i viziju. U dobu od dvadeset četiri, stvari čoveku obično izgledaju crne!

Sam kvalitet ovog očajanja naveo me je da pokušam da strgnem mumijske zavoje sa sebe – okove kulture koju sam ovde simbolizovao kao „englesku smrt“; jednostavno, da bih video ima li u meni ičega vrednog iskazivanja. Želeo sam da se oslobodim, okušam u slobodnoj knjizi...

Rvao sam se s rukopisom preko godinu dana, sve dok nisam bio potpuno iscrpljen; kao i svi mladi mog doba, bio sam u mogućnosti da potražim potporu od starijih. Moli Blum i leđi Četerli već su otvorile put ka samoistraživanju dubine bića i iskrenosti, što je bilo nezamislivo za pisca Hardijevog ili Šoovog doba; Obratnice Henrija Milera tek su se pojavile na horizontu. Čitalac će razaznati uticaj Rakove obratnice u mnogim pasusima Crne knjige.

O izdavanju uopšte nisam razmišljao; u stvari, poslao sam jedinu kopiju Henriju Mileru zamolivši ga za mišljenje, s naznakom da

baci tekst u Senu kada ga pročita. On to nije želeo da učini i knjiga je, zahvaljujući njegovom ohrabrenju, kasnije objavljena u Parizu u privatnom izdanju. Na moje veliko iznenađenje i radost, shvatio sam da su i drugi pored mene čuli zvuk mog pravog glasa. Bila je to prekretnica u mom životu pisca, da zadobijem pohvale od umetnika koji su mi u to vreme izgledali tako udaljeni i van domašaja – Eliota, Milera i Sirila Konelija. Kada sam se upustio u avanturu pisanja, nisam se ni nadao takvom ohrabrenju.

Naravno, knjiga je samo divlja skica duhovnog i seksualnog iscrpljivanja, ali joj ne nedostaje sopstveni autoritet, i pored nasilnosti s kojom je pisana. Ispod sloja fantazmagorije raspravlja se o pravim vrednostima, artikulisani su i oslikani pravi problemi anglosaksonske psihe. Naravno, sve to opet nema nikakve veze s čisto literarnim vrednostima, što i nije na meni da sudim. Ali, Crna knjiga mi je postavila zadatak, skrenula izvesnu pažnju na mene i podstakla me da poverujem kako sam možda pravi pisac, a ne samo vešt manipulator rečima.

Shvatio sam da će zbog surovosti i divljaštva kojima obiluje ova knjiga biti nepogodna za izdavanje u Engleskoj. Nisam priželjkivao notornost, bio sam jednostavno zadovoljan time što sam čuo zvuk sopstvenog glasa. Znao sam da će senzitivniji čitalac shvatiti da su sami ispadi u pisanju bili organski deo opisanog iskustva; i zaista, jedan prijateljski nastrojen kritičar mi je napisao: „Da, priznajem da sam bio šokiran i zgađen tu i tamo, ali sam je pročitao bez predrasuda i u svetlu glavne namere. Sirovosti tu sasvim odgovaraju i pripadaju. Nikad nisam shvatao zašto pisci ne bi uživali ista prava kod čitalaca kao i doktori. Ne očekujete nikakve nedoličnosti od doktora kada zatraži da se skinete ne bi li vas pregledao. Zašto onda pisci ne bi uživali ista prava? Što se tiče tvog romana – nema rođenja bez krvi. Porođajne muke su mi zazvučale sasvim realno; pretpostavljam da je to zato što umetnost smatram ozbiljnim poslom, a duhovno rođenje analogno fizičkom. Ne, ti se ne pretvaraš! Takav, po mom mišljenju, utisak ostavlja i knjiga.“

LORENS DAREL

KNJIGA PRVA

I onda *agon*. Počinje. Danas duva snažan vetar s Levanta. Jutro je naišlo kao žuta magla duž rolne razvijenog filma. Iz Bivarije, na drugoj strani zapenušalog kanala, koji mogu videti s prozora, bog reke je poslao svoje ponude: blato u vidu čvrste žućkastomrke linije preko zaliva. Vetar je pokupio sve živo usput jednom mamutskom evakuacijom i sve to nabacao na nas. Ribari se žale kako ne mogu da vide ribe da bi ih proburazili harpunom. Tako su smeđe-crveni morski škorpion i oktopod sigurni od njihovih karbidnih lampi i trozubaca. Život u dubini je potpuno odsečen, veoma tajanstven iza membrane od blata. Jonsko more je u zimu ponovo uto-nulo u svoju pramisterioznost.

Dobivanje kiše po krovu. Ona pravi mehuriće duž pukotina na prozoru, ključa u kamenim udubinama. Jutros u zoru, od grmljavine ne možemo da spavamo, devojka pušta gramofon u tmini i nadmetanje Bahovih gudača, smolastog i srdačnog zvuka kakav samo iz žica i drveta može nastati, probija se kroz natmurene prozore. Dok je more udaralo i nadiralo ispred kuće, mi smo ležali tamo u krevetu, tmurnom kao i bilo koja tamnica, žaleći za gubitkom Mediterana. Izgubljeno, sve je izgubljeno; dozrevanje zelenih smokava, kajsija. Izgubljeno je grožđe, crno, žuto, tamnijih boja. Čak i ono nalik bledim bradavicama, delikatno, posuto pegama i melodiozno, zaboravljeno je ovog jutra, kada je naša jedina realnost levantski vetar, ubajaćen mirisom Arabije, koji komeša zaliv do blatnjave bare. Ovo je zima našeg nezadovoljstva.

Vazduh je pun fine prašine iz pustinjaških grobnica – arapskih idioma smrti – i panični svet je sasvim gotov, potpuno iskorišćen i izgubljen. Čempresi su sačinjeni od uglja: njihovi oblici istačkavaju okolinu, kao teški potezi crne četke po akvarelu koji je potpuno

izgubio svoju vitalnost. Da. Zima, zima se nalazi svugde u ovim golim, iscrpljujućim simbolima.

Ovo je dan koji sam odabrao da započnem s ovim pisanjem, jer danas smo mrtvi među mrtvima; i ovo je *agon* za mrtve, hronika za žive. Nema drugog načina da se to opiše. Postoji korespondencija između sadašnjeg, ove utrnulosti, inercije i prošle realnosti smrti, čije je značenje simboličko, mitološko, ali takođe i realno u svojim simptomima. Kao da, ležeći ovde, u ovoj mimičkoj smrti izjutra, rekreiramo delić prošlosti i mrvicu smrti koju smo izbegli. Da, čak i ako divlje patke padaju u uskovitlanim vetrovima duž močvara Bivarije i svi elementi su van brzine, van kontrole; čak i ako more šiba čvrstu, crnu stenu na kojoj je ovo – naša kuća – sagrađeno. Korespondencija mrtvila s mrtvilom je kompletna.

Na primer, s ovim nisam mogao da započnem leti jer tokom leta sedimo jedno uz drugo kraj zida na zadnjicama i slušamo kako smokve pucaju. Sunce isuši ono što je tečno od agonije u nama, ljuljuška nas u oklopu vrućine, tako da je sve što znamo ništa, od sunca pocrneo, egipatsko ništa. Membrana nam se spušta na oči čim ih zatvorimo i samo crni mehurići bezvoljnosti probijaju s vremena na vreme u našu svest, baš kao ključali mehurići lave na površinu. Mleko osećaja zgrušnjava se u našim venama; zajedljivost svenjuje čovečnost; vlati kose se nadižu duž skalpa ili svenjuju do mekih zlatnih dlačica duž butina. Bradavice postaju tvrde i crne na ženskim grudima, dok se smokve prže. Sise kao tamni drveni zapušači za ribarske sinove.

Pa dobro, čovek se ne može otrgnuti od takvih misli u ovakvo jutro, kada vetar puni sobu evocirajućim mirisima prašine i tek pristiglim vonjem grobnica: ustajale eksplozije prazniznosa hladno nas zapahnuju kao dah leproznog. Tako smo bleđi i „gotovi“ izjutra. Na jastuku blede lice, prastaro kao skulpture, dok nas truli vonj krstaških pohoda zapahnuje u vlažnim naletima.

Ovde sam video mladu devojkicu koja je ustala iz kreveta i na trenutak se hrabro suočila s hladnoćom. Karijatida. Plesni korak u stisku muzike. Džig sačinjen od pantomime.* Na trenutak, leto

* Džig (engl. *gigue*) – vrsta igre. (Prim. prev.)

se skoro opet rascvetalo: ljiljan, hrabrim potezom bele četke, pavana veselog pauna. Ili divlje guske koje vise preko meseca, a nevidljivi strelac odnekud posmatra, s rukom na praznom tobolcu. Ah! Ali mi ovde imamo samo nanose žutog, razmrljanog preko prozora i nečisto more i meso koje treperi u ledenom kontaktu s kostima. Tada sam znao da delimo korespondenciju smrti s godišnjim dobom i sa svim tim drugim godišnjim dobima koja me muče kada počnem da pišem o njima. Ni mumije, komadići tkiva koji se drže za kost; ni stubovi soli, ni leševi nisu nikad ni upola bili tako mrtvi kao mi danas.

Danas za doručkom, dok jahte jure preko vode ka luci, pune rupa i željne, ja ponovo umirem malom smrću koja se večito iznova leže u hotelu *Regina*: duž trošnih koridora, geoloških slojeva paprati u saksijama, zidnih oplata što su ih miševi izvakali, koje smrtni sat otkucava. Ne pitajte me kako. Ne pitajte me zašto ja, u ovom trenutku, na ovom udaljenom olujnom grčkom rtu, odabiram, za svoju prvu pravu knjigu, teatar koji nije mediteranski. Samo deo nas je ovde, u četiri vlažna zida vlažne kuće, pod naletom silnog vetra, pod kljovama kiše. Iz ove nervozne muzike dižu se oni drugi, ne manje sablasni, koji me imitiraju. Mislim na Tarkvina, koji šeta smrznutim ulicama predgrađa, sa šalom napola navučenim preko lica, bolešću koja raste unutar njega; mislim na Loba, koji se penje na svoje devojkice iz predgrađa kao gladan majmun; mislim na Pereza, Čejmberlena, Gregorija, Grejs, Pitera, Hildu. Iznad svega, mislim na ovu logiku ličnosti koju bi ovaj papir trebalo da prikaže, sa svim njenim divnim sakaćenjima.

Kada sam u *Regini*, ja sam ponovo mrtav. Ne u potpunoj tajanstvenosti i pasivnosti mrtvog organizma, nego mrtav u smislu male smrti. Sa sobom nosim ovaj kovčežić za igračke, sa svojim malim životinjama igračkama, Lobom, gospođicom Venabl, itd. Osvetljeni smo u znakovima novog haosa. Mi smo kao delići tkiva, drže nas u začepljenim bocama, nahranjeni smo, oprani i imamo

komandu da se multipliciramo pod budnim okom naučnika. Naš svet je svet strogih granica, van kojih ne smemo da lutamo, čak ni u svojoj mašti; naša se godišnja doba menjaju bez osećaja promene. Ova egzistencija je srednjovekovna u svojoj kratkovidosti. Samo zimi, kada sneg padne, pojavi se čudno tamno svetlo na zidovima naših iznajmljenih soba. Senke u uglovima tada se tope, teku, rastvaraju se i splašnjavaju u mraku. Ovo je godišnje doba koje svi toliko mrzimo. Ovo snežno veselje, kada crvendač važno sedi na ružinim žbunovima što uokviruju napuštene bašte i kada je sandučce pretrpano božićnim čestitkama trgovaca. *Sve najlepše za božićne praznike vama i vašima!* (Samo napred, vi debeli, ma-sni građani.)

Bašte imaju mnoga ogledala koja se sijaju na navučenim roletnama u haotičnom, svenjujućem buktanju imbecilnosti. Iza svoje male pregrade Lobo leži u krevetu i, zgrčen kao fetus, zvoni za doručak. Nezemaljsko snežno svetlo širi se po zelenim platnenim roletnama. Još uvek pada. Bez sumnje, nastaviće da pada zauvek. Čovek prestane da obraća pažnju na te stvari, takva je duhovna bolest sveta. To je ambijent u kojem mi kačimo dekoracije, naduvavamo balone ili zacrnjujemo sneg pogrebom našeg najboljeg prijatelja.

Zimsko jutro. Elegija u mekoj tkanini, armiranom betonu, poštaru, Lobu, fetusu, markama od pola penija. Četiri stepeništa iznad, Tarkvin promišlja o bezgrešnom začecu dok čajnik hrče na ringli. U muzičkoj stolici za ljuljanje ja pušim i posmatram Lobeve nejasne pokrete u pomrčini. Ugodno je ležati tako, dremljivo, ne usuđujući se da dodirnete hladne delove kreveta nožnim prstima. Ogledalo je namešteno tako da, kad se pridignete na jedan lakat, možete dobro osmotriti sopstveno crnomanjasto lice i odlučiti da li je noćni san osvežio njegovo visočanstvo ili ga je razvrat počeo sustizati. Tu je takođe i pitanje njegovog penisa. Zamišljeno ga katapultira na stomak dok proučava njegovu pojavu. Ne pričamo jer je ovaj trenutak svečan. On proverava svoj izgled. Njegovo lice

je neka vrsta dnevnika na kojem je zapisana svaka trivijalnost svakodnevnog života. On je uveren u to. „Svaka linija ovde ili onamo, dragi moj, nos ili usta, *moraju* značiti nešto; kada nešto učiniš, tu je linija; jedna žena me je naučila šta znače, ali se sada ne sećam mnogo, osim linije device: dakle.“ Ovo je nemoguće postići bez fonetskog sistema, njegov žargon je tako čudan. Pomrčina otiče od dima cigarete. Gospođica Venabl puderiše svoju zečju usnu u susednoj sobi. Gasni plamen svira svoj nemi džez. Sneg pada. Elegično jutro se otvara na smrznutim rekama, jezercima, očnim jabučicama, bunarima, prstima, zubima. Niko od nas nije dovoljno nalik kralju da bi proturio glavu kroz prozor i naredio mu da prestane padati. Daktil, daktil, patke idu na pijacu. Jarkocrveni poštar se probija kroz nanose snega da bi mi doneo pismo od bele dame zvane Pet. Lobo katapultira, katapultira, s nekom vrstom teškog peruanskog ritma, i razmišlja o svojim osvajanjima. Peći su naložene. Čejmberlen pušta pse na njihovo žuto jutarnje gubljenje vremena. Gorila se ceri na sebe u ogledalu, stavljajući drečavu kravatu. U njegovom mokračnom kanalu nalazi se dvocentimetarski ledenjak koji je tamo stavio Deda Mraz ili Božić Bata. Neko će morati da se pati među izgaženim zastavicama, džinom, dimom cigara i okamenjenim razglednicama na kaminu. Zimsko jutro, dok se šunka polako topi, a Tarkvinovo lice na jastuku ponovo očvršćuje u uspavano salo. To je duboki trenutak, odložen zbog promišljanja o jučerašnjim grehovima i pripremanja današnjih. Lobo se udubio u večnu temu žene. Posebno Engleskinje u tvidu s lokotom među nogama. S uzdahom ustaje i, pipajući, traži svoju konzervu mlake vode. Iz stolice se može dedukovati čitav toaletni ritual koji izvodi: češlja se, pere zube, zateže kravatu. Veoma je prefinjen, veoma gizdav u svojoj odeći kontinentalnog kroja. Toaletni stočić mu je pretrpan pravom masom sredstava različite vrste, naslaganih uz kožom uramljene slike njegove porodice. S vremena na vreme, kada uspe da se otrgne od svog odraza u ogledalu, predahne zagledan u sliku svoje majke. Ah! Taj nejasni latinski osećaj. Njegova majka! Ali ne kaže ništa. Kada se obuče, namešta odeću i ogleda se poslednji put, radi provere. S radija je obrisana prašina.

Njegova crvena kućna haljina visi na vratima. Njegove majušne cipele su poslagane duž police u sentimentalnom latinskom baletu. Njegove pantalone su ugrane u malu drvenu pregradu. Sve je čisto i uredno. Jedan pogled iza roletni ukazuje mu na stanje stvari u spoljnom svetu. Onda se vraća radiju i uključuje ga.

„Prošle noći ponovo nije došla.“

„Nemaš sreće.“

„Šta da radim, dragi moj? Šta da *radim*?“

Zadiže preklap džepa na kaputu i položi ruku čvrsto uz ivicu, tako da se prsti ne vide. Savija desnu nogu i odmiče palac leve noge od ostalih prstiju. To je vrsta simbolične poze u kojoj čeka Božić i koja je nagrada za sve erotske manevre izvedene te godine. Počinje da opisuje bdenje za vreme sinoćne vlage. Misli da se prehladio. I sve to zbog te male fufice. „Zamisli mene, dragi moj, sa srcem punim lorve,* kako čekam i čekam.“ Nemoguće je ne zamisliti to. Zimska noć klizi niz stepenište među milione zgužvanih jastuka, a Lobo sedi na nadgrobnoj ploči, smrznut, ali zapet kao puška, trzajući se na svaki zvuk sa sleđenog puta. Lobo koji sedi tamo sa srcem punim lorve i džepovima punim francuskih pisama. To je nešto što bi trebalo staviti na čestitke za peruanski Božić, ispod gotških slova i okrvavljenog crvendaća. Tarkvinu se mora reći. (Ali ja ne obraćam pažnju.)

„Zamisli mene, dragi moj“, i tako dalje.

Kad god je moguće, voli da pridoda primesu sažaljenja u svojoj konverzaciji jer to pruža šansu njegovim divnim crnim očima da izgledaju u najboljem svetlu: meke, vodene i lelujave od suza, izdane. U začetku ova izražajna sentimentalnost mora da je proistekla iz njegovih uobičajenih zavodničkih pobuda; ali njegov je repertoar izraza toliko veliki i u stalnoj promeni da čovek može prepoznati tek nekoliko ostataka među njegovim uobičajenim manirima. Ovo meko, prizivajuće sažaljenje jedno je od njih, ostatak erotskih istraživanja otad davno zaboravljenih, osim što su mu,

* *Lorv* i *lerv* (engl. *love*) – izrazi koje autor koristi za reč ljubav. (Prim. prev.)

naravno, ostavile brazde na licu. Ta ozbiljna mapa koju on izučava tako pomno svaki dan ne bi li se ponovo uverio kako je levi profil *zaista* njegova najbolja strana. S Engleskinjama je, naravno, potrebna doza zdrave muškosti da bi zadobio njihovo sažaljenje. To je otkrio. Tako on trenutno nosi svoj šešir malo nakrivljenije nego inače i pokušava da hoda korakom ragbiste s ravnim tabanima. Kasnije, kada se njegovo zaštitno bojadisanje popravi – tada će zaista i otpočeti njegova prava karijera.

Njegov doručak stiže u rukama najnovije sobarice, a ona izgleda zdravo, sirovo i pogodno. Podaruje joj svoj poluprofil sve dok ne ode. Jednog od ovih jutara biće vezana za krevet, raširenih ruku i nogu dok se kafa hladi. Ovo je, čovek priznaje fatalistički, jedan od uslova života. Radio će biti uključen sve vreme. *Fiat voluntas*,* s porodicom koja pokušava da izgleda ozbiljno i mudro i malim cipelama u njihovom statičkom baletu.

Stavlja poslužavnik na koleno i počinje da jede izbirački, baš kao mačka, gurajući kašiku među svoje široke zrele usne.

„Mislim da ću“, naposletku kaže, „otići u manastir. Hoćeš li poći sa mnom? A? Zaboravimo sve ove kučke, dragi moj, i budemo sveti, sveti, sveti. U crnom.“

(Povucite roletne i pustite meko prozračno svetlo u sobu. Ona leži tamo u krevetu, među stablima jabuka i smrznutim jezerima, dugačkim i hladnim kao spavaonica. Ogromni gotski manastir među njenim nogama, itd.)

Sneg kao veliki lanac od pola do pola. Nabranje naših grehova, oproštaj naših grehova, poštar, autobusi, pismo s markom od pola penija unutra. Slivnici su zakrčeni prljavštinom. Autobusi razbacani. Monolog belog puta koji se spušta pokraj katoličke crkve, opštinske škole, bolnice *Lok*, menjačnice, poštanskog sandučeta. Tarkvin leži kao Guliver u Liliputu dok busevi jure gore-dole po njemu, njegovim kukovima i butinama. Tarkvin kao englesko ostrvo u svojim zimskim lancima, a brda kao mnogo izbeljenih bradavica.

* *Fiat voluntas* (lat.) – od volje ti, neka bude želja tvoja. (Prim. prev.)

„Ja sam katolik“, kaže Lobo s gestom čoveka koji kao da je izveo neki trik.

Iz džepa njegovog prsluka otkucao je pun sat, što je bilo dovoljno da đipi. Propustiće predavanje o armiranom betonu, a to je zlo, bar u moralnom smislu. Njegov dragi otac plaća sve račune. Pouka: poštuj oca svog i majku svoju u kožnom okviru i nauči kako da sagradiš više crkava od armiranog betona.

Skuplja svoj rukopis, svoje instrumente i beležnice i isključuje radio. „Dobro“, kaže on konačno, zaključavajući pažljivo vrata iza sebe.

Polu deset božićne sezone. Promaja je brisala dok je Lobo prolazio između kamenih stubova da bi stupio na glavnu ulicu. Šal mu leluja oko ramena. Ulice izgledaju lepo pod mrazom, a prodavnice pod dekoracijama. Jagnje je rođeno, ili će ubrzo biti. Stavljam slušalicu uz slepoočnicu pažljivo, kao da se radi o samoubistvu. S druge strane žice Marni uvlači dim iz lule i izduvava ga. Osećam kako mu se dlake na grbi ježe. Nema posla danas. Imam gadnu prehladu. Besan je: da ga tako ostave da rukovodi školom, da ga tako napuste svi sem nekolicine dobrodušnih tikvana. Jadna deca tiskaju se u učionicama, piške i prde da bi održala toplotu i gomilaju se oko livenih peći. Grbavi vratar je ozlojeđen mojom bolešću. Zvuci su nabijeni hladnim, neodređenim besom, uvređenošću, dostojanstvom, očajem. „Mislio sam da bar na vas možemo da računamo“, kaže on. U iskušenju sam da odgovorim: „Žao mi je, ali ja sam katolik.“ Umesto toga, spuštam slušalicu i pogledam na sat u foajeu. Prekasno je da odem na pričest: to je jedini gest u životu koji sadrži punu kvotu ironije. Prerano je da se ode u krevet. Uvek je prekasno ili prerano da bi se uradilo bilo šta. Svejedno, kada sumnjaš, pogledaj na sat u foajeu. To i činim. Nov paragraf.

U svom malom podzemnom Hadu, iz kog može da nadgleda baštu, Piters će ležati promišljajući o sopstvenom geniju – ili masturbirati. Za njega je veliki problem da izabere ko će biti, ako će već biti genije. Leonardo je voleo porto i divlje jabuke, na primer, dok je Douson više voleo cigare. Teško je odlučiti se. Svinbern je pio ravno iz boce, a Wagner nije nosio ništa drugo do čiste svi-

le uz kožu. Tu je i Betovenov sifilis, da li ga je zaradio ili je nasleđan? Ukoliko je ovo poslednje u pitanju, onda je to stvarno previše tražiti. Iskreno, sve je to pomalo dosadno.

Da pogledamo Tarkvina očima ulagivačkog romanopisca. Već je uspeo da ispuže iz svog ugrejanog kreveta i zadigne roletne. Prizor snega mu je odvratan. Instinktivno se baca nazad i navlači pokrivač sve do obraza, pokušavajući užurbano da se ponovo ušuška u san. Ne vredi. Tada se seti sna koji je sanjao i ugodno promišlja o njemu. Devojka na obali reke. Ili dečak? Bilo bi bolje da je dečko na obrasloj obali, kritski skupljač šafrana, to je bila tema. Te još uvek neobljubljene neveste tišine. Veoma malo toga u Tarkvinovim snovima ostane nenapastvovano. Znam to jer mi priča o njima; o njima zajedno raspravljamo, proučavamo tekstove da bismo videli šta ih je prouzrokovalo i generalno psihologizujemo. Zbog njega, ne zbog mene. Četrdeset godina pobožne introspekcije podarilo mu je nos psa tragača za sopstvenim slabostima. U ovom slučaju, to je Kler, koji živi u ostavi na kraju stepeništa. Kad kažem „u ovom slučaju“ samo hoću da se pretvaram kako on ne sanja. Ali to nije tačno. On retko sanja ma o kom drugom tako često ili tako vlažno kao o ovom visokom crnom majstoru plesa koji ima znanja koliko i vrabac i bezobrazan jezik. Zbog toga se jutro prijatno provode u analiziranju ove nesrećne strasti i upisivanju u taj njegov sveznajući dnevnik. Ukoliko je njegov san bio vlažan, on sebi daje pune ocene (sublimisano); ukoliko su snovi bili suvi, aridni i intelektualni, onda postane zabrinut (represivan). U vazduhu se oseća ozbiljna zabrinutost za njegov „život seksualni“ (tako delikatno preraphaelovski aranžirani klinički izrazi, zar ne?). Za doručkom prearanžiramo njegovu kliničku šemu i podupiremo mu hrabrost. To je beskrajna igra šaha s njegovom psihom. Tarkvinov efektivni radni vek proveden je na leđima u ličnoj katehizaciji.* Njegov duh se deli na dve esencije, odslikane rečima Pitanje i Odgovor; i on se kune da je potpuno iskren sa sobom, iako baš ne zna potpuno šta misli time. Kako god bilo, iskrenost i

* Katehizacija – poučavanje veri u obliku pitanja i odgovora. (Prim. prev.)

jasno razmišljanje su cilj, a sledi ih opšti uvid i fini, samopouzdana duhovni oblik.

Ali Kler, u ovakvo jutro? On je brižljivo obučen, otvara nov paket sveća i puni zidne svećnjake. Lonče je provrilo. Kler je onaj nesrećni jauk za telom dečaka u neko doba večeri ili nekoliko nažvrljanih, loše osmišljenih fraza u tom dalekom dnevniku, u koji *sve* mora biti uneseno pre nego što on umre. Kler? Taj pokvareni mali grubijan s izgrizenim noktima. Kler je ovaj fatalni svet koji možete da vidite ukoliko stanete na prozor. Dugačka betonska ulica, čiji je čisti beli dezen sada naružen i zamrljan gumenim usnama autobusa, otpacima i mravljim nogama. Kler je ovo jutro koje napreduje korak po korak, sumorno, bolno, kao paraličar. Hrskavi jutarnji zvuci; jaja se prže; prepuni poslužavnici idu tamo-amo; gejziri se blago odlivaju i šikljaju, a para curi na odmorišta stepeništa; ili Lobov lik koji se udaljava i postaje sve manji na putevima. Zapravo, Kler nije ništa od toga. Kada Tarkvin razmišlja o njemu, njegovo lice je lice skrhanog statističara osiguravajućeg zavoda.

Ali ja nisam ovde da bih ga interpretirao, čak ni da ga učinim boljim. Jednostavno ga stavljam u krevet, tj. na papir, među nekoliko slučajno odabranih slogova engleskog. U domaćinskoj atmosferi, čovek jedino može pomoći sebi i nadati se najboljem. Ali Kler?

Tarkvin afektirano kucka na njegova vrata. Kućna haljina mu je egzotično nabrana na telu. Ili, jednom, kao automobilska sirena, vikne: „Kler!“ i uđe. Uvek je isto. Nema odgovora. Kada su vrata već otvorena, nema šta da se radi osim da se zuri u uobičajeni nered ostave – razbacane prljave gaće i majice dekorišu goli linoleum. Prozor je otvoren a sneg napadao na krevet, pod i sto. Žigolo je sakriven.

Tarkvin poviče: „Kler!“ Ni odgovora ni pokreta. U krevetu bi mogao biti leš. Zid je čvrsta masa fotografija: plesni koraci istrgnuti iz stručnih novina koji se polako mreškaju na vetru – kompletan zid baš kao da će se srušiti na njega. Tarkvin počinje da se kreće naokolo, ispitujući slike i pretvarajući se da ga interesuju. Kroz otvorena vrata izgleda kao neudata tetka koja posećuje zoološki

vrst ili akademiju. Mrzi sebe, to je očigledno. Zašto se uvek ovako brine za Klera? Zašto ne može da ga ostavi na miru? Prljava mala zver! Na kraju krajeva, *prljava*: zato što nekako pogled na Klerovu sobu sa snegom i razbacanim gaćama predstavlja surovo buđenje iz idile, sna na obali reke u Marlouovom stilu i Narcisove delikatne kopulacije. Kao i obično, nije ga briga za , ali ga je briga za Klera, koji ne može dorasti književnoj reputaciji što ju je smislio za njega. Sve ovo je interesantno tihom partneru, prisnom prijatelju. Od mene se ne traži da naglasim, nagovestim ili čak priznam svoje prisustvo. Samo da postojim. Ja sam sudija koga čak nikad i ne pitaju za mišljenje. Podrazumeva se da ja patim uz Tarkvina u njegovoj užasnoj nevolji.

On nekoliko puta okrene krug po sobi, tako preciznim starešinskim korakom da se dva-tri puta skoro okliznu na snežne mrlje. Na umivaoniku je češalj, odebljao od prljavštine i masnoće iz Hilinih* tamnih uvojaka; na držaču kraj WC šalje triler, s licem nadole; knjiga koju je pozajmio dečku prvog dana svoje kampanje za uzvišenije razmišljanje i čistiju ljubav debelo je pokrivena prašinom. Stona lampa je uključena. Hila se boji da spava u mraku. Na polici je slomljeni špric za klistir i kutija pomade. Tarkvin ispituje te stvari s gađenjem.

„Kler“, kaže on, „ustaj!“

Stalno obećava da će ovih dana zauzeti čvrst stav prema žigolu. Zato „ustaj“. Okračala prilika se smrknuo diže iz kreveta: ponovo rođen trećeg dana. Klerovi meki crni uvojci vise sa samosvojnim plavocrnim električnim životom. Jastuk mu je umašćen. Žute kozje oči zure kroz prozor ne videći Tarkvina. Nije potpuno budan. Pogled na njegovu lepotu u prljavim čaršavima ljuti Tarkvina. Hteo bi da uzme štap i da ga dovede u red. Prilazi i staje iza mene, brecajući se: „Ustaj, nemoj biti takav lenjivac.“ Nada se da će Kler pomisliti da reči dolaze od mene. Kler uzdiše, sedeći tamo, žut kao

* Hila je sin kralja Teodamanta i nimfe Menodike, lepi prijatelj Heraklov; na putu s Argonautima za Kolhidu izašao je na obalu Mizije po vodu i tu su ga ugrabile vodene nimfe. (Prim. prev.)

kakav potentat* u snežnom jorganu. Podiže iz kreveta zaprljana stopala i spušta ih na pod, zamišljeno ih gledajući.

Tarkvin steže kvaku i uvežbava izlazak. Ljut je, ali i nervozan od lorve. „Sledeći put“, kaže Kler, „probudiću se i zateći te u krevetu kraj mene.“ Ovo stvara svojevrsno ludilo. Tarkvin počinje da pišti. „U krevetu“, nastavlja Hila, „baš ovde u prokletom krevetu sa mnom.“ U svemu ovome ja ne postojim. Jedino je običaj zahtevao moje prisustvo.

Tarkvin juri niz hodnik do svoje sobe. Kao i uvek kad hoda, sva energija kao da mu se skupila u glavi, kao čigri, propinjući ga na prste. Zaključava vrata glasno, uvredljivo. Bez reči, počinje da pravi čaj. Drhti od besa. Krupna ćelava glava mu se sija. Vidim da ipak neće moći da digne ruke od svega. Kako god bilo, čaj, šećer, kap ustajalog mleka. Sviknutost je već prilično otrcala ovu večnu psihičku krizu, pa se ne iznenađujem kad je sjurio šolju i ponovo se mašio brave. U Bogu je moja nada, mada će Đavo da vlada. Tarkvin proleće niz hodnik ka ostavi kao primadona, bademantil leprša iza njega. S treskom otvara vrata i stoji nemo, zagledan u žučkaste oči. Odlučnost da uvredi, da ozledi, da pustoši, polako zamire u njemu. U stomaku mu se smlaćilo od besa i kajanja. Sada je tako pokoran, tako tužnjikav, tako pun osećaja, tako pitom, tako zaljubljen. Promena je zaprepašujuća. Tada, kao udarac u pleksus, Klerov žuti glas: „Odlazi!“ Žestoko on viče: „Odlazi odavde, jebote, i ostavi me na miru, 'oćeš li?“

Svet je postavljen ispred vatre kao šahovska tabla ispred kamina, tabla na kojoj osmišljavamo svoje najuzbudljivije poteze. To je samo igra. Tarkvin trči bos po sprženim kritskim stenama, dok tamnooki pastir dozvoljava sebi da bude osvojen, pobran, prekriven poljupcima. Umesto suvonjavog, ispijenog tela, on bi zapravo trebalo da ima fini, vitki torzo. I ovčju kožu. Frulu da i ne spominjem. „Nećeš me ismevati“, kaže on ozbiljno, „zato što ti na licu vidim da veruješ u ljubav. U smrt zbog ljubavi.“ On drži svoj pri

* Potentat (nlat. *potentatus*) – onaj u čijim je rukama sila i vlast, samodržac, apsolutni vladar, car, kralj, knez. (Prim. prev.)

vrhu široki prst među nama i zamišljeno ga gledamo, kao da očekujemo da će umreti tu, vidno, među nama. „Sada Gregori nikad neće uvideti moju tačku gledišta, uopšte. Mislim da je bila prejaka i čista za njega.“ U tišini srčemo hladan sneg, vruć čaj, hotel, gejzire, obolele borove, statue, žute kozje oči. I ja premišljam o Gregoriju i Grejs i o načinu na koji ih je predstavio malim, zelenim slovima. Gregori je neka vrsta šahiste, kao zeleni laufer, zapetljan sa svojim pionom, i piše tihim otrovom igrača koji je zaboravio pravila. Knjigu koja je moja tajna, u ormariću sprat niže.

„Prisustvo sebe!“ Tako on počinje. „Večna svesnost sebe u materiji i psihi. Večna svesnost te senke koja mi visi iza ramena posmatrajući me kako lijem mastilo na ovaj goli papir. Kakav recept za besmrtnost! Jedno ja i drugo, kao generali blizanci, razdvojeni politikom, koji šeptrljivo vode rat. Večno, gnusno prisustvo sebe.“ Mala zelena slova, kao čipka na grubim stranicama crne lude. Ko je Gregori *bio*, ja još uvek nisam uspeo potpuno da odgonetnem. Ova majušna podrumaska sobica bila je očigledno njegova. U nekoj epohi istorije on je nestao, ostavivši za sobom nekoliko gomila pocepanog papira, latinske klasike, gramofonske ploče, šoljice za čaj. Na naslovnoj strani knjige stoji natpis, bez unesenog datuma: *Gospodin Smrt Gregori. Svom najcjenjenijem i najvoljenijem sebi ovo posvećujem. Zaborav je progutao ovo slučajno iseljenje, ostala je samo čudna šarena personalnost ovog toma, tako trajnog i relativno novog – jer su Tarkvin, Kler i Lobo u njemu – što nagoveštava nedavne unose. „Ne mogu biti stariji od hiljadu godina. Još ne govorim o svojoj izolaciji, a ona je šest sa tri. Izolacija kovčega. Izolacija gargojla* postavljenog iznad uspavanog grada.“*

Izolacija snega, dodao bi on da slučajno i danas okreće stranice. Izolacija u kojoj hotel premišlja, kao barokni inkubus.**

* Gargojli – kameni monstrumi, obično u vidu groteskne ljudske ili životinjske figure, služe za odvod vode s krovova crkava, itd. (Prim. prev.)

** Inkubus – inkuba, muški zli duh za koga se ranije verovalo da održava seksualne odnose s usnulim ženama. Ženski zli duh je sukubus ili sokuva, kako se to zove kod nas. (Prim. prev.)